

KOVÁCS GY. ISTVÁN

EGY MAGVALÓSULT ÁLOM A Magyar Vegyészeti Múzeum

Ezen rövid előadással fejezzük ki tiszteletünket — a 70. születésnapját ünneplő — Szabadváry Ferenc professor Úrnak.

Előadásomat egy idézettel kezdem:

„Kifejezett és kizárólagos vegyészeti múzeum eddig a világon tudunkkal sehol sem létesült, a vegyészet rendszerint csak az általános technikai múzeumok egy-két osztálya. A Magyar Vegyészeti Múzeum tehát nemzetközileg is az első lesz a saját nemében.”

Mindezeket 1966-ban írta Szabadváry Ferenc a Magyar Kémikusok Lapjában.

Mi is valósult meg az akkori nagyszerű elképzelésekből?

A korábbi tudományos és technikai eredményeknek, a műszaki emlékek minősülő berendezések, tárgyak megőrzése, a vegyipari üzemek történetének megírására, a felkutatott vegyipari eszközök védelem alá helyezése az 1950-es évek első felében szervezeten megindult. Az ötvenes évek második felében pedig már a Magyar Kémikusok Egyesülete létrehozta a Kémiatörténeti Bizottságot, amely szakirodalmi közleményekre és saját levéltári kutatásaira támaszkodva rövidesen el is készítette a 18. századtól-1945-ig terjedő időszak magyar vegyiparának történeti összefoglalását. 1961-ben került sor arra az elhatározásra, hogy meg kell alapítani a Vegyészeti Múzeumot. Az előkészítő bizottság elnöke Gerecs Árpád volt, tagjai között találhattuk Szekeres Gábort, Ötvös Dánielt, Polinszky Károlyt, Szabadváry Ferencet. Sajnos a bizottság többi tagja már elhunyt. A bizottság majd a későbbi szervező iroda által végzett szakmai munka, a gyűjtés beindítása eredményeképpen a Magyar Vegyészeti Múzeum 1963-ban megkapta az előzetes működési engedélyt.

Ebben a múzeum feladatául országos hatáskörrel a kémiatudományok, valamint a magyar vegyészet és vegyipar műszaki és tudományos emlékeinek a gyűjtését, feldolgozását és bemutatását tüzték ki célul. Mivel a múzeum csak 1970-ben nyitotta meg kapuit, de anyaggyűjtése már folyt, a munkatársak a múzeumifüzet sorozat megjelentetésével megindították a múzeum publikációs tevékenységét, életjelet adtak létezésükről. Ez utóbbiban kiemelkedő volt Szabadváry Ferenc munkássága is, hiszen Metszetek és képek a vegyészet történetéből három kis füzet — a múzeum első kiadványai — többek közt az ő nevéhez is fűződtek.

Az első füzet a XI-XVI. század, tehát a középkor vegyiparáról ad képes tájékoztatást. E messzi korból sajnos nem maradt tényleges emlék, valódi műhely, a korabeli könyvek képei adnak csupán róla tájékoztatást. A múzeum könyvtárának anyagából válogatták ki a képeket — és mint Szabadváry Ferenc a füzet bevezetőjében írja, „hogyan bemutassuk a bölcsőt, amiből a mai lélegzetállítóan izgalmas vegyészeti nagyipar kifejlődött“.

A hatvanas évek vége és a hetvenes évek elején a kémiatörténeti publikációs tevékenység kiemelkedő eseménye volt Szabadváry Ferenc és Szőkefalvi Nagy Zoltán „A kémiatörténete Magyarországon” c. az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent könyvük, amelyben elsőként foglalták össze és értékelték a kémia és a vegyészet tudományának hazai fejlődését. Könyvük ma is nélkülözhetetlen forrásmunka a kémiatörténeti kutatásokban. A Magyar Vegyészeti Múzeum mindig is büszke volt arra, hogy a szerzők szoros kapcsolatban voltak a múzeummal könyvük megírásakor.

Amikor véglegesen eldőlt, hogy a múzeum Várpalotára a THURY-várba kerül, 1967-ben Szabadváry Ferenc vezetésével elkészült egy 98 oldalas forgatókönyv, amely alapját képezte a múzeum kiállításainak, és mind a mai napig útmutatóként szolgál számunkra. Ez alapján készültek el a későbbiekben:

- A magyar vegyészet kialakulása a 19. századig.
- A reformkor vegyészete
- A magyar vegyipar a két világháború között
- Híres vegyészek arcképcsarnoka c. állandó kiállítások.

1969-ben, az addig Budapesten különböző raktárakban gyűjtött tárgyi anyagok, dokumentumok, könyvek stb. leszállításával a múzeum Várpalotára települt, és birtokba vette az ideiglenesen helyreállított épület egy részét, és megkezdődhetett a rendszeres kiállítási tevékenység is.

A Magyar Vegyészeti Múzeum a nagyközönség előtt először 1968. októberében a budapesti Technika Házában jelentkezett „A vegyipar kialakulása hazánkban” c. vándorkiállítás bemutatásával. E vándorkiállítás megrendezésében a kiállítás vezető füzetének elkészítésében a szakmai vezető szerepet Szabadváry Ferenc vállalta magára. Fontos dátum múzeumunk életében 1969. augusztus 15., mert a várpalotai várban ekkor nyílt meg az első kiállításunk, amelyet Budapestről hoztak, le de már számos tárgyi anyaggal egészítettünk ki.

Az állandó kiállítások mellett az eltelt több mint két évtizedben számos időszakos és kamarakiállítást rendeztünk.

A Magyar Vegyészeti Múzeum kiadványai c. sorozatban 1992-ben jelent meg „A Magyar Vegyészet Arcképcsarnoka III” c. füzet, amely 65 híres vegyész szakmai tevékenységét ismerteti. E sorozat indítása 1970-ben Szabadváry Ferenc nevéhez kötődik, és hogy sikeres volt, azt mi sem bizonyítja jobban, hogy kibővíve már harmadszor kerül kiadásra, és keresett a múzeum látogatók és az ifjúság körében is. (1987, 1992). Egyébként ez a kötet már a 23. számot viseli a múzeumi kiadvány sorozatban.

Az 1973-as évben megalakult a Magyar Vegyészeti Múzeum Tudományos Tanácsa, majd 1991-től szerepét átvette a Magyar Vegyészeti Múzeum Alapítványi Múzeum Kuratóriuma.

A múzeológiai és műszaki tudományos munkát ezen Tanácsok irányították, ill. irányítják és hogy most is élő kapcsolata van Szabadváry Ferenc professzor Úrnak a Magyar Vegyészeti Múzeummal, mi sem bizonyítja jobban, hogy ő az Alapítványi Múzeumunk Kuratóriumának tiszteletbeli elnöke, reméljük még sokáig.